

Lægdsruller

Indhold

- Lægdsruller - hvad er det? s. 2
- Hvor finder du lægdsrullerne? s. 4
- De forskellige typer lægdsruller. s. 5
- Hvem blev indskrevet i lægdsrullerne? s. 6
- Hvornår blev man indskrevet i lægdsrullen? s. 8
- Hvilket bogstav har lægdsrulleåret? s. 9
- Hvad kan du finde i lægdsrullerne? s. 10
- Hvordan finder du ruller til selvbetjening? s. 12
- Sådan bestiller du ruller fra lukket magasin. s. 15
- Følg en person i samme lægd. s. 16
- Følg en persons flytninger i samme amt. s. 18
- Flytning på tværs af amt eller udskrivningskreds. s. 20
- Hvordan bruger jeg de københavnske ruller. s. 22
- Læs mere og forkortelser. bagsiden

STATENS ARKIVER

Lægdsruller - hvad er det?

Lægdsruller er fortegnelser over de mænd, der kunne udskrives til militærtjeneste i hæren. Anvendelsesmulighederne er mange. Til slægtsforskning bruges rullerne især til at følge mænds flytninger eller til at få oplyst, ved hvilken enhed i militæret værnepligten blev aftjent.

I Landsarkivets selvbetjeningsmagasin er lægdsrullerne fra de centrale udskrivningsmyndigheder opstillet. Disse lægdsruller dækker hele landet og er stort set bevaret i deres helhed. Rullerne stod oprindeligt på Rigsarkivet. I selvbetjeningsmagasinet står desuden lægdsruller fra de regionale udskrivningsmyndigheder i København med tilhørende navneregister.

Ud over de nævnte lægdsruller findes en mængde ruller fra de regionale og lokale udskrivningsmyndigheder. Disse ruller står i almindeligt lukket magasin og kan bestilles på en hvid bestillingsseddel.

Baggrunden for lægdsrullerne

I 1788 blev stavnsbåndet ophævet og grundstenen lagt til en civil værnepligt. Det skete ved forordningen af 20. juni 1788. Tidligere havde private godsejere sørget for at finde mandskab til hæren. Efter stavnsbåndets ophævelse blev dette ansvar flyttet over på kongens og statens hænder. Der blev nu skabt et direkte forhold mellem stat og den værnepligtige.

I de efterfølgende år blev der udbygget et statsligt lægdsvæsen, som skulle holde opsyn med landets værnepligtige. Det var vigtigt for regeringen at vide,

hvor stor en styrke man i tilfælde af krig rådede over. Derfor så staten det som sin opgave at føre nøje optegnelser over den mandlige befolkning i lægdsruller.

Lægdet

Ordet "læg" kommer af ordet "sammenlægning". Det har siden 1600-tallet været brugt som betegnelse for det antal gårde, der i fællesskab skulle stille én soldat. Siden 1701, hvor landmilitisen blev oprettet, var landet inddelt i lægder af 20 tønder hartkorn. Hvert lægd skulle som udgangspunkt stille én soldat til rådighed.

I 1788 blev landets udskrivningsvæsen ændret, og landet inddelt i 1656 lægder. Hvert lægd blev på landet stort set identisk med et sogn og fra 1843 i byerne identisk med en købstad. Lægderne blev fortløbende nummerede inden for hvert amt. Det vil sige, at det første lægd i hvert amt fik lægdsnummer 1 og så fremdeles. Soldater skulle ikke længere udskrives på baggrund af lægdets antal hartkorn men ud fra lægdets folkemængde.

Ved værnepligtsloven af 6. marts 1869 indførtes 6 udskrivningskredse i stedet for amtsinddelingen. Herefter blev lægderne fortløbende nummereret i hvert af de 6 udskrivningskredse. Efter genforeningen i 1920 kom 7. udskrivningsdistrikt (Sønderjylland) til.

Du kan se et kort over udskriftskredsene på modsatte side >

Det finder du i selvbetjeningsmagasinet
Lægdsruller dækkende hele landet
fra de centrale udskrivningsmyndigheder
Lægdsruller dækkende København med navneregister
fra de regionale udskrivningsmyndigheder

Eftersom nummereringen går igen på tværs af rullerne på det regionale og det centrale niveau, kan vi uden problemer finde Jens som nr. 1537 i den tilsvarende rulle fra de centrale udskrivningsmyndigheder.

Vi forlader reel E i selvbetjeningsmagasinet med de københavnske ruller og går ned til reel C. Her finder vi de tilsvarende ruller fra **1. udskrivningskreds, 1. lægd, litra G (1883)** fra det overordnede administrative niveau. Et hurtigt opslag leder under løbenummer 1537 leder frem til Jens Peter Olsen. Vi ser også tydeligt, at vi kan finde langt flere oplysninger i de regionale københavnske ruller end i rullerne fra de centrale udskrivningsmyndigheder.

1537	Jens Peter Olsen	Datuidfamilien Frederik Olsen	Sjorsløj	1863 13 13	11 B	d. 17/7/87 15/10/87
Debetegninger: 1587 EK5-L 45 af 18/15 - II 5/9 8/erkl. liste Udskr. dat 1885. 20/87 2/9 3/1 9/17						
2. R. 765						

Vi kan af krydshenvisningen se, at Jens er flyttet til 2. lægd i lægdsrulle-år R, som er lig med 1893. Her har han fået løbenummer 765. I lægdsrullen fra Staden København står også noteret datoen for hans sletning af rullen, nemlig 30. 9. 1893.

Vil du følge Jens videre, skal du bestille rullen for 1. udskrivningskreds, 2. lægd frem fra magasin på en hvid bestillingsseddel.

Læs på side 15 hvordan du gør >

Lægdsruller - hvad er det?

Lægdsruller er fortegnelser over de mænd, der kunne udskrives til militærtjeneste i hæren. Anvendelsesmulighederne er mange. Til slægtsforskning bruges rullerne især til at følge mænds flytninger eller til at få oplyst, ved hvilken enhed i militæret værnepligten blev aftjent.

I Landsarkivets selvbetjeningsmagasin er lægdsrullerne fra de centrale udskrivningsmyndigheder opstillet. Disse lægdsruller dækker hele landet og er stort set bevaret i deres helhed. Rullerne stod oprindeligt på Rigsarkivet. I selvbetjeningsmagasinet står desuden lægdsruller fra de regionale udskrivningsmyndigheder i København med tilhørende navneregister.

Ud over de nævnte lægdsruller findes en mængde ruller fra de regionale og lokale udskrivningsmyndigheder. Disse ruller står i almindeligt lukket magasin og kan bestilles på en hvid bestillingsseddel.

Baggrunden for lægdsrullerne

I 1788 blev stavnsbåndet ophævet og grundstenen lagt til en civil værnepligt. Det skete ved forordningen af 20. juni 1788. Tidligere havde private godsejere sørget for at finde mandskab til hæren. Efter stavnsbåndets ophævelse blev dette ansvar flyttet over på kongens og statens hænder. Der blev nu skabt et direkte forhold mellem stat og den værnepligtige.

I de efterfølgende år blev der udbygget et statsligt lægdsvæsen, som skulle holde opsyn med landets værnepligtige. Det var vigtigt for regeringen at vide,

hvor stor en styrke man i tilfælde af krig rådede over. Derfor så staten det som sin opgave at føre nøje optegnelser over den mandlige befolkning i lægdsruller.

Lægdet

Ordet "læg" kommer af ordet "sammenlægning". Det har siden 1600-tallet været brugt som betegnelse for det antal gårde, der i fællesskab skulle stille én soldat. Siden 1701, hvor landmilitisen blev oprettet, var landet inddelt i lægder af 20 tønder hartkorn. Hvert lægd skulle som udgangspunkt stille én soldat til rådighed.

I 1788 blev landets udskrivningsvæsen ændret, og landet inddelt i 1656 lægder. Hvert lægd blev på landet stort set identisk med et sogn og fra 1843 i byerne identisk med en købstad. Lægderne blev fortløbende nummerede inden for hvert amt. Det vil sige, at det første lægd i hvert amt fik lægdsnummer 1 og så fremdeles. Soldater skulle ikke længere udskrives på baggrund af lægdets antal hartkorn men ud fra lægdets folkemængde.

Ved værnepligtsloven af 6. marts 1869 indførtes 6 udskrivningskredse i stedet for amtsinddelingen. Herefter blev lægderne fortløbende nummereret i hvert af de 6 udskrivningskredse. Efter genforeningen i 1920 kom 7. udskrivningsdistrikt (Sønderjylland) til.

Du kan se et kort over udskriftskredsene på modsatte side >

Det finder du i selvbetjeningsmagasinet
Lægdsruller dækkende hele landet
fra de centrale udskrivningsmyndigheder
Lægdsruller dækkende København med navneregister
fra de regionale udskrivningsmyndigheder

Eftersom nummereringen går igen på tværs af rullerne på det regionale og det centrale niveau, kan vi uden problemer finde Jens som nr. 1537 i den tilsvarende rulle fra de centrale udskrivningsmyndigheder.

Vi forlader reel E i selvbetjeningsmagasinet med de københavnske ruller og går ned til reel C. Her finder vi de tilsvarende ruller fra **1. udskrivningskreds, 1. lægd, litra G (1883)** fra det overordnede administrative niveau. Et hurtigt opslag leder under løbenummer 1537 leder frem til Jens Peter Olsen. Vi ser også tydeligt, at vi kan finde langt flere oplysninger i de regionale københavnske ruller end i rullerne fra de centrale udskrivningsmyndigheder.

1537	Jens Peter Olsen	Datuidfamilien Frederik Olsen	Sjorsløj	1863 13 13	11 B	d. 17/7/87 15/10/87
Debetegninger: 1587 EK5-L 45 af 18/15 - II 5/9 8/erkl liste Udskrift 1885. 20/87 2/9 3/1 9/17						
2. R 765						

Vi kan af krydshenvisningen se, at Jens er flyttet til 2. lægd i lægdsrulle-år R, som er lig med 1893. Her har han fået løbenummer 765. I lægdsrullen fra Staden København står også noteret datoen for hans sletning af rullen, nemlig 30. 9. 1893.

Vil du følge Jens videre, skal du bestille rullen for 1. udskrivningskreds, 2. lægd frem fra magasin på en hvid bestillingsseddel.

Læs på side 15 hvordan du gør >